

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Det är THE bord liksom”

Tre generationers relation till ett bord och fyra stolar

Sandra Bjärenberg
Kandidatuppsats i Etnologi
15 hp, HT 2014
Handledare: Magnus Berg

Sammanfattning

Hemma hos mig och min sambo står ett snart 50 år gammalt möblemang, ett bord och fyra stolar. I min studie sätter jag möblemanget i ett kulturarvssammanhang och studerar hur tre generationer inom min familj brukat och älskat ett vardagsföremål. Hur ser våra olika relationer ut till möblemanget? Hur har vi använt det och hur påverkar det våra affektionsvärden till möblemanget? Och hur kommer det sig att detta möblemang finns kvar i vår släkt och inte hamnat på "huggkubben" som så mycket annat gjort?

Min analys genomförs på mitt insamlade material bestående av intervjuer och foton, med hjälp av aktörnätverksteorin och med andra begrepp som Orvar Löfgren, Kerstin Gunnemark och Nils-Arvid Bringéus använt i tidigare forskning. Jag närmar mig mitt material med att titta på möbelns historiska bakgrund, hur det använts av informanterna och mina informanters affektionsmässiga relation till föremålet i både ett nu och då perspektiv. Hur kommer det sig att mina informanter benämner bordet som om det vore en egen person och varför anses det så speciellt? Jag ser hur ett nätverk mellan mänskliga och icke-mänskliga aktanter skapar ett kretslopp av ett givande och tagande. Jag försöker också se de olika anledningarna till varför möbeln har fått stanna i vår släkt och frågar mig vad begreppet tidlöst innebär.

Min analys ger mig en fördjupad förståelse för hur människan kan förhålla sig till ett ting och hur ett ting kan förhålla sig till människan. Jag förundras över varför vårt möblemang inte ses som ett arvegods inom familjen utan istället som ett lånegods. Jag förstår att mitt studiefält och min uppsats har sått ett frö av förvirring hos mina informanter. Ett vardagsföremål, kan det vara något värde i det? Slutligen under min analys nämner och förstår jag min egna påverkan av möblemangets värde, och att mina informanter nu ser det jag ser, ett arv. Jag har kanske skapat ett framtida arv och arvegods.

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	2
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	3
INLEDNING.....	4
<i>ÅMNESVAL.....</i>	4
<i>SYFTE</i>	4
<i>AVGRÄNSNING.....</i>	5
<i>METOD & MATERIAL</i>	5
<i>Intervjuer och informanter.....</i>	6
<i>Foton.....</i>	7
<i>REFLEXIVITET.....</i>	7
<i>TEORI</i>	9
<i>TIDIGARE FORSKNING.....</i>	11
<i>DISPOSITION</i>	13
FÖLJESLAGARE I LIVET	15
<i>BAKGRUND</i>	15
<i>LIVSFAS, MINNEN & AFFEKTIONSVÄRDE.....</i>	16
<i>BORDET ÄR EN EGEN PERSON</i>	23
MÖBELGRUPP SOM ARV	27
<i>VARFÖR HAR DET FÅTT VARA KVAR?</i>	27
<i>LÅNEGODS</i>	31
SLUTDISKUSSION.....	35
KÄLLOR.....	38
<i>OTRYCKTA KÄLLOR.....</i>	38
<i>Foton.....</i>	38
<i>TRYCKTA KÄLLOR</i>	38

Inledning

Ämnesval

"Vill du ha det? Ni kanske behöver det nu när ni ska flytta, har ni något köksbord?" frågade min mormor. Hon och jag stod inne i Lilla stugan, det lilla huset intill boningshuset på mormor och morfars gård i Mellomryd, Södra Fågelås året 2010. Framför mig stod ett mycket fint rött möblemanget, ett runt bord och fyra pinnstolar. "Ja, tack. Klart jag vill!", sa jag. När jag stod där och tackade ja visste inte jag att möblemanget används och lämnats ut såhär förut. Det fick jag veta senare när mamma berättade att också hon och pappa hade använt möblemanget när de skapade sig sitt första hem tillsammans året 1986.

Flyttlasset gick till Göteborg. Jag och min sambo började använda möbelgruppen. Ibland stannade jag upp och funderade på vad denna grupp möbler varit med om tidigare. Men kom inte längre än så. Jag och min sambo tycker hemskt mycket om gruppen och använder det flitigt. När jag skulle bestämma mig för ett uppsatsämne hösten 2014 vankade jag av och an i lägenheten och funderade. Jag satte ögonen på bordet och stolarna. Kanske kunde jag skriva om bordet? Jag insåg då att vi är tre generationer som använt bordet och stolarna, det vore väldigt intressant att få reda på mer om användningen, minnen och allas relation till möbelen och kunna på så vis sätta in möbelgruppen i ett kulturarvssammanhang.

Syfte

Mitt syfte med min uppsats är att se och jämföra hur värden i ett föremål har ändrats, lagts till och tagits bort över tid inom tre olika generationer, inom en och samma släkt. Jag vill se hur mina olika informanter förhåller sig till möbelgruppen beroende på när i livet de använt möblemanget och hur relationen till det ändrats över tid. Hur ett ting kan betyda en sak för en person eller generation medan för en annan kan det betyda något helt annat. Hur ett samtal om ett vardagligt ting plockar fram minnen och känslor om livet och relationer. Jag vill se hur och varför möbelgruppen överlevt, älskats och används om och om igen.

Avgränsning

Jag har valt att avgränsa mitt ämne och mitt syfte genom att fokusera på min egna familj och släkts syn på ett föremål. Fokusering skulle kunna lagts på en större jämförande studie av olika ärvda föremål och deras ägare och fått en bredare aspekt på ämnet. Men den typen av studie finns det redan omfattande forskning kring. Därför har jag valt att fokusera på bara ett föremål eftersom jag tror att jag kan få en djupare förståelse kring de olika brukarnas relation till föremålet, och på så vis ändå få ett bredare sammanhang för hur vi i samhället brukar och förhåller oss till materialitet.

Metod & Material

Mitt insamlade material består främst av intervjuer och foton. Intervjuer genomfördes med möbelgruppens olika ägare. Mormor, moster, mamma & pappa samt min sambo. Mina egna tankar, minnen och mitt sätt att se på möbelgruppen är också material för studien, eftersom jag själv också är ägare och en av brukarna till detta föremål. Men störst fokus läggs på mitt insamlade material från mina informanter som jag sedan kontrasterar mot mina egna tankar och observationer.

Innan fältarbetes början funderade jag mycket på studiens möjliga utformande och möjligheter. Jag frågade mina informanter om de kunde tänka sig att bli intervjuade, som sedan skulle resultera i en uppsats. Då fick jag också rådet att fråga min moster om hon inte också använt möbelgruppen under en period, vilket hon hade! Till min glädje fick jag ännu en informant och mer material till min studie. Materialet gav mig mer underlag för att kunna genomföra en spännande och bra analys.

Jag insåg då, att jag trodde mig haft en bra förståelse för möblemangets bakgrundshistoria men så var inte fallet. Därför insåg jag innan mitt fältarbete startat att jag behövde vidga mitt synfält och att jag måste bekämpa mina tendenser för att bli "hemmablind". Jag måste aktivt träda in i en forskarroll. Jag behövde vara beredd på att mitt fältarbete kan ta oanade vändningar och kan då ge givande empiriska insikter (Öhlander 2011:13).

Intervjuer och informanter

Med mina fyra intervjuer försöker jag komma de forna och nuvarande brukarna så nära deras relation till föremålet som möjligt, nå deras tankar och funderingar. För att få insikt om hur det materiella formar deras tillvaro (Silvén 2011:148). Intervjutillfällena har gett mig en allmän djupare förståelse för min studie och gett mig tillfälle där jag kunnat ställa frågor och följdfrågor. Vilket i sin tur gett mina informanter tillfälle för egen reflektion (Fägerborg 2011:89). På grund av detta fick jag mer breda, djupa svar och även svar jag inte väntat mig. Intervjuerna är en konstruktion mellan intervjuaren och den intervjuade. Ett samspel där jag försökte känna mig fram hur jag skulle få svar på mina frågor och jag försökte få min informant att prata på medan jag strävade efter att hålla en lägre profil och bara lyssna (Fägerborg 2011:93). Men intervjuerna gick ibland från att vara intervjuer till en annan form av samtals intervjuer där jag som intervjuare var mer delaktig i diskussionen. Vilket resulterade möjligtvis till ledande frågor men också till ett djupare samtal med en möjlighet till en djupare analys. En gruppintervju genomfördes med mamma & pappa för att komma åt fördelen med att de kunde hjälpa varandra att minnas och diskutera kring mina intervjufrågor (Fägerborg 2011:91).

Eftersom mina informanter bestod av min familj så fanns ingen nervositet vid våra möten och avslappnade intervjutillfällen genomfördes hemma hos informanterna i soffor och i kök, tillsammans med en kaffekopp. På grund av detta tror jag att mitt intervjumaterial blev mer öppet och ärligt eftersom jag redan hade ett förtroende hos mina informanter. Men en nackdel är att mina informanter kanske undermedvetet valt bort att berätta vissa detaljer eftersom jag redan känner till omständigheterna kring miljöer och personer som informanterna nämner.

Mina informanter kommer i studien bli omnämnda i relation till släktskap. Mamma, pappa, mormor, moster och sambo. För att göra det jämförande perspektivet i analysen tydlig, istället för att benämna dem via förnamn.

Foton

Foton i min materialinsamling består av bilder från mina informanterns privata fotoalbum och även foton som jag tagit själv på möbelgruppen. De tagna bilderna på möbelgruppen från olika perioder ger en tydlig och synlig kontext till vad människor gör med tinget och vad tinget gör med människor. Genom att systematiskt se hur föremålet flyttas genom tid och rum samt hur det laddas och laddas om med värde från de olika brukarna (Gradén & Kaijser 2011:186).

Reflexivitet

Min personliga påverkan på min studie är omfattande. Min påverkan av studien börjar så fort min tankeverksamhet kring fältet påbörjas. Eller när min penna nuddar anteckningsblocket för att skriva ner en tanke eller observation. Min studie är präglad av mig som person och forskare eftersom själva forskaren är en del av det som studeras. Forskaren agerar inte som en distanserad åskådare till sitt studieobjekt utan är en lika stor del av studien som studien själv (Ehn & Klein 1994:10). Forskaren skapar sitt egna ämne, samtidigt som du studerar andras liv studerar du också ditt egna jag (Ehn & Klein 1994:10).

Mitt studieobjekt och studiefält är inte enbart skapat av mig som forskare, studien är skapad i samklang med mina informanter. Informanter som i mitt fall är nära anhöriga. Vilket kan innebära att jag ser mitt fält med "vana ögon" och jag kan ha svårt att bryta mig loss och se med en forskares analyserande blick på min studie och mitt material. På så vis finns det också en möjlighet till att dra förhastade slutsatser.

Eftersom möbelgruppen funnits i vår familjs ägor under hela min livstid har jag mött det flera gånger i olika omedvetna situationer. Innan jag och min sambo började bruka möbelgruppen så mötte jag det under några få julaftnar och även i lilla stugan. Mormor och morfar använde det aldrig i boningshuset under mina yngre levnadsår, så jag hade det i min omgivning men brukade och såg det sällan. På så vis var mina emotionella band till möbelen nästintill obefintliga tills jag själv började bruka det. Men eftersom det alltid har funnits i min omgivning och att jag själv varit och är brukare av bordet och stolarna under studien så har jag deltagit i en typ av observation.

Owe Ronström förklarar i en av sina studier en typ av observation där han "samspekar" med sina informanter. Det gör han när han observerar en grupp människor som för decennier sedan invandrat till Sverige och Stockholm. Informanterna hade flyttat till Sverige som arbetskraft och har rötter i Balkan. Ronström musicerar och dansar tillsammans med sina informanter för att komma åt sitt syfte med studien och han menar att med tiden blev det svårt att bara genomföra en deltagande observation vid deras musicerande. Utan han genomförde vad han kallar för ett "samspel", där det inte går att distansera sig som forskare till sina informanter och sitt fält. "Going native", en antropologisk term som menar att forskaren identifierar sig med den grupp människor som hen studerar, var precis vad Ronström gjorde (Ronström 1992). Ronström gick från att studera en grupp till att uppslukas med den. Jag själv anser mig också "samspeka" med min studie och gjort hela mitt liv, men väljer nu att "kliva ur" och ser det ur en forskares perspektiv. Precis som Ronström ser jag min observation och mitt "samspel" som en fördel och nyckel till att komma åt mitt syfte med studien.

Att förhålla sig reflexivt till min studie är ett måste eftersom jag också varit och är en del av den men väljer nu att studera detta fält som jag är deltagande i. Vid forskning rekommenderas att studera ett fält som ligger längre ifrån dennas personliga sfär för att abstrahera sitt ställningstagande (Pripp 2011:73). Min studie är nära kopplat med min personliga sfär men det behöver inte vara ogynnsamt för studien. Eftersom verkligheten inte är självklar, den ändras efter vem som studerar den, beroende på perspektivet och jämförelseobjektet (Ehn & Klein 1994:75). Det är omöjligt att träda in i ett fält och inte ha några associationer kopplat till studieobjektet, även om inte fältet är direkt kopplat till forskarens personliga omgivning. Därför kan det uppfattas som underligt att sträva efter neutralitet när den är omöjlig. Istället bör jag som forskare använda reflexiviteten som ett verktyg där reflexivitet är att vara medveten om sin egen medvetenhet (Ehn & Klein 1994:11). Samt att som forskare vara transparent och redovisa sitt förhållande till sitt studiefält. På grund av min medvetenhet genom hela fältstudien och under arbetet av materialet anser jag att min analys når en förväntad vetenskaplig nivå.

Teori

Den teoretiska basen för min forskning är aktörnätverksteorin, även kallad ANT, där den franske sociologen, antropologen och filosofen Bruno Latour i samverkan med Michel Callon och John Law har format en teori där man ifrågasätter människans särställning som agerande subjekt. Detta bjuder på nya ingångar till studien kring materiella förhållanden och ger forskaren en tillgång till att inte särskilja på mänskliga och icke-mänskliga aktörer, utan istället titta på nätverket de emellan. Teorin ifrågasätter också de etablerade "sanningarna" och uppmanar användaren av teorin att utmana rådande "självklarheter" (Saltzman 2008:7-9).

Hur Kerstin Gunnemark väljer att använda sig av ANT i *Ung på 50-talet, om förälskelser, mode och boende i en brytningstid* (2006) tänker även jag applicera på mitt material. För att kunna belysa det nätverk mellan mänskliga och icke-mänskliga aktörer som finns. Hur materiella ting och människor samspelar med varandra och skapar ett nätverk av värden, berättelser och minnen. Hur ting blir en del av en människans identitet och vardag.

Begrepp från ANT:s begreppsapparat som jag har valt att använda är *aktanter*, *nätverk* och *svart låda*. De mänskliga och icke-mänskliga aktörerna ses som aktanter för att just belysa att människan inte vid varje enskilt tillfälle har makten över tinget men det materiella reglerar inte heller över individen. Individen eller tinget har ingen förutbestämd position, de samspelar i ett nätverk. Den svarta lådan skapas av "självklara" omdömen och idéer som möjliggör nätverkets existens (Gunnemark 2006:202-211).

Jag kan alltså se vår relation till möbelgruppen, köksbordet och stolarna som en svart låda. En svart låda som förblir intakt eftersom vi mänskliga och icke-mänskliga aktanter har en relation till varandra, den ifrågasätts inte, utan är självklar. Denna självklarhet innebär att som person kan hen identifiera sig med ett föremål, att köra sin bil, cykla på sin cykel eller sitta i sin soffa och bli så fäst vid sitt föremål att det stärker individens självbild och får en självklar plats i dennes liv eller vardag (Gunnemark 2006:203).

Aktanterna är bordet och stolarna, vi som ägt eller äger möblemanget. Begreppet används för att belysa att varken ting eller individ har en förutbestämd position som över eller underordnad utan samspekar med varandra (Gunnemark 2006:203). Våra minnen kring det, berättelser, känslor och syn på möblemanget skapade av oss mänskliga aktanter och de syften samt värden som de icke-mänskliga aktanterna skapar och ger oss tillbaka blir en allians och ett nätverk. Nätverket mellan oss aktanter måste vara starka annars öppnas den svarta lådan och "självklarheten" förändras eller försvinner. Nätverket är bräckligt och skulle de icke-mänskliga aktanterna gå sönder eller om de mänskliga aktanterna inte vill bruka föremålet längre ifrågasätts den svarta lådan och nätverket mellan oss aktanter förändras. Nätverket kan ha såväl kortare som längre livslängd, brytas eller glömmas bort (Gunnemark 2006:203). Genom att använda dessa begrepp kan jag se hur aktanter är bundna till varandra, och kan skaffa mig en förståelse för vad som skapat alliansen och nätverket mellan individer och ting som förklarar den svarta lådans existens (Gunnemark 2006:205).

För att närma mig mina frågor och kunna se bordets "skiften" och för att se hur synen och värdet på föremålet har förändrats skall jag använda mig av ett generationsperspektiv. För att på så vis framhäva en tydlig kontrast över tid mellan de olika brukarna av möblemanget. Även kommer jag till viss del jämföra de enskilda ägarna av möbelgruppen när jämförelsen är i behov av det för en bra analys.

Jag inspireras av hur Orvar Löfgren i antologin *Människor & Föremål. Etnologer om materiell kultur* (1990), i kapitlet *Tingen och Tidsandan* förklarar att tingen kan få eget liv, en skugga, som löper parallellt med våra egna. Och att ting kan ligga kvar som kulturlager från tidigare perioder i ens liv. Hur ett ting laddas ur, laddas om och får nya personliga och symboliska meningar allteftersom livet skrider fram. Ur detta perspektiv vill jag analysera mitt material. Hans kapitel belyser också ett jämförande perspektiv mellan tingets *fysiska* och *kulturella* förslitning. Där tempot/tiden och riktningen är olika. Den fysiska förslitningen på tinget genomförs långsammare än den kulturella. En känsla av att tinget har förändrats, blivit töntigt eller omodernt. Hur en *anakronistisk* process görs och att den kulturella förslitningen av ett ting kan resultera i att tinget hamnar på

soptippen eller att tinget få ett nostalgiskt värde. I antologin finns också ett kapitel vid namn *Människan och föremålen* av Nils-Arvid Bringéus som skriver en övergriplig text om hur människan förhåller sig till materiella ting. Bringéus text har gett mig och min analys en bredare förståelse kring förhållandet mellan mitt studieobjekt och mina informanter.

Kerstin Gunnemark's bok *Minnenas Galleri, om minnesskåp och kulturarv* (2004) hjälper mig vid min analys att se hur vardagsföremål är en del av vårt kulturarv och skapar referensramar till våra liv. Och hur föremål omvärderas och skapar minnen och skiftar betydelse för den individuella ägaren över tid. Hon använder begrepp som *livsfas*, *minne* och *affektionsvärde* som jag i min tur använder som en bas i min analys. Hon berör också innebörden av vad ett arvegods är, vilket ger mig ännu en vinkel och ingång av min analys. Även med hjälp av Margrit Wettstein's avhandling *Liv genom tingen. Människor, föremål och extrema situationer* (2009) kan jag se mitt material ur ännu ett perspektiv där föremål har laddats med trauma och sorg. Dessa fyra olika författare ger mig en bra bredd och flera vinklar att analysera mitt material med.

Tidigare forskning

Föremålsforskningen är en grundläggande och brett fält inom etnologin. Fokus, teorier och kunskapsmål vid forskning av föremål har ändrats väsentligt över tid. Från insamling, kartläggning och evolutionistiska utvecklingsserier av allmogeföremål under sekelskiftet, till dagens forskning där känslor, minnen, identitet och nätverk mellan materiellt och människa studeras i olika former (Bringéus 1990:30–32). Från mitten av 1900-talet gick den materiella forskningen från den positivistiska vetenskapssynen till den fenomenologiska kunskapssynen och resulterade på grund av samtidsorienteringens följder att etnologer studerade konsumenter av massproducerade varor, vilket bidrog till ett minskat intresse för att forska kring det materiella (Silvén 2011:149–150). Sedan i efterhand ökade intresset suggestivt för ämnet igen och den "materiella vändningen" kom till uttryck bland discipliner som etnologi, antropologi, arkeologi och andra kulturvetenskaper som en reaktion på det sena 1900-talets diskursiva perspektiv. Idag har den "materiella vändningen" ytterligare ändrat vårt sätt att se det materiella, från ett sakområde till ett perspektiv och en

process som visar hur det materiella skapar en verklighet och socialt liv. Där gränserna är mer osäkra mellan materiellt, immateriellt, mellan människa och föremål (Silvén 2011:151).

Forskning som gjorts tidigare angående materialitet med olika fokusområden finns i rikliga mängder. En avhandling vid namn *Något Gammalt, något nytt – skapandet av bröllopsföreställningar* (2006) av Eva Knuts fokuserar på skapandet av bröllop. Hennes avhandling belyser hur bröllopsföreställningar skapas i sammansättningar av mänskliga och icke-mänskliga aktörer i dagens konsumtionssamhälle. Hur ting skapar och upprätthåller ett bröllop.

Ett kapitel av Cecilia Fredriksson, i antologin *Tycke och smak – sju etnologer om estetik* (1996) genomför Cecilia en observation under en tur på en loppmarknad utanför Budapest. Hennes text belyser loppmarknadens estetik, dess dragningskraft och vilka inneboende komponenter en loppmarknad besitter för att kunna ha denna dragningskraft på oss. Hon diskuterar hur loppmarknader inte bara trollbinder oss utan också kan äckla oss beroende på vad som passar med vår uppfattning om vad som är estetiskt och tilltalande. Hon belyser hur föremål har ett flytande värde och hur synen på loppmarknad som konsumtionsform ändras över tid.

En avhandling kopplad till hur föremål laddas med värde och hur det värdet är så avgörande för föremålet att det hamnar på ett museum eller sparas i hemmet som arvegods är *Ur svenska hjärtans djup, reproduktion av samtida monarki* (2010) av Mattias Frihammar. Han studerar hur kunglighet fylls med innehåll i samspel mellan människor, institutioner och artefakter under första delen av 2000-talet. Han tittar på hur föremål som berörts av kungligheter får ett upphöjt värde både inom en institution och i en vardaglig kontext. Han berör också autenticitet och om det är viktigt för ett arvegods överlevnad.

Ännu ett sätt att ge sig på materialitet är att förstå dess betydelse och dess kulturarvssammanhang med hjälp av berättelser. I avhandlingen *Hembygd i storstad* (1998) av Kerstin Gunnemark har hon fått ett antal kvinnor att berätta om hur deras vardagsliv gestaltade sig under 50-talet i stadsdelen Kortedala,

Göteborg. Gunnemark använder sig av föremål och vardagsliv för att kunna göra en analys av hur kvinnornas förankring till stadsdelen ser ut.

Forskningen som nämns har till viss del inspirerat mig under ett tidigt skede av min fältstudie, och denna tidigare forskning nämner jag också för att belysa den bredd som finns inom ämnet och i vilka möjliga vinklar materialet kan belysas i relationen till nätverket mellan människa och föremål. Den forskning som nämns gav mig en tydligare avgränsning och förståelse för vad min egna forskning kan tillföra. Min studie tillför en djupare inblick i hur relationer till ett föremål ändrats över tid, inom en familj, där jag själv ger studien ännu en dimension genom att jag studerar möbelgruppen och samtidigt är en i ledet av brukarna. Inom tidigare forskning har jag inte stött på det sättet att närma sig en studie, att följa en möbel hela vägen genom generationer inom samma familj och kunna relatera den färdiga analysen till ett kulturarvssammanhang samt tidigare använda begrepp och forskningsresultat.

Disposition

I första kapitlet *Följeslagare i livet* under rubriken *Bakgrund* förklarar jag hur möblemangets historia och livslinje ser ut. När det införskaffades, när och vem som har ägt möbelgruppen och på vilka orter det brukats. Hur gruppen ändrats materiellt och utseendemässigt under åren. Bakgrunden ger läsaren en övergripande förståelse över möblemangets existens inom familjen. Sedan under rubriken *Livsfas, minne och affektionsvärde* börjar själva analysen. Där analyserar jag hur de tre olika generationerna använt möblemanget, hur de affektionsmässiga värdena är olika och ändras beroende på brukaren. Här använder jag Orvar Löfgren och Kerstin Gunnemarks sätt att se på hur ting kan fungera som referensram eller som en parallell "skugga" när någon minns och berättar om sitt liv. Sedan under rubriken *Bordet är en egen person* analyserar och diskuterar jag hur bordet har uppfattats som en egen person av informanterna. Varför det kommer sig, och hur en svart låda hålls intakt med hjälp av ett nätverk av aktanter. För att förklara detta använder jag Kerstin Gunnemarks begreppsapparat från aktörnätverksteorin och både Nils-Arvid Bringéus och Orvar Löfgrens sätt att se på föremål.

I andra kapitlet *Möbelgruppen som arv* under rubriken *Varför har det fått vara kvar?* analyserar jag möjliga anledningar till att möbelen fått vara kvar i vår familj fast det bara är ett vanligt bruksföremål. Jag diskuterar begreppet tidlöst med hjälp av Orvar Löfgrens begrepp *fysisk förslitning* och *kulturell förslitning*. Kerstin Gunnemarks förklaring av hur föremål flyttas på och ändrar plats i våra hem hjälper min analys här också. Sedan under rubriken *Lånegods* analyserar jag hur möbelgruppen ses som ett lånebord och inte som ett arvegods. Jag diskuterar kring vad som är ett arvegods med hjälp av Kerstin Gunnemarks korta utformande av begreppet och Margrit Wettsteins möjliga sätt att se föremål samt med kloka ord från Nils-Arvid Bringéus.

Följeslagare i livet

Bakgrund

Bordet och de fyra pinnstolarna som min studie utgår ifrån har snart funnits i min familjs ägor i 50 år. Ett vardagligt möblemanget som varit med jämt, mer eller mindre. Möblemanget är tämligen enkelt och kanske i vissas ögon intetsägande eller oväsentligt. Men inte för oss som brukar det eller har brukat det.

Det började när mormor och morfar införskaffade bordet året 1966. De bodde och var verksamma då som vaktmästare och kokerska i bespisningen i Fågelås skola i byn Gate i Hjo kommun, Västra Götaland. Mormor hade ropat in en träsoffa på auktion som hon tyckte var fin. Träsoffan var från gården i Telna i Fågelås och mormor berättade för mig under vår intervju att soffan är gammal och att morfars far trodde sig ha sovit i den när han tjänade som dräng på den gården. Sedan till den införskaffade soffan behövde hon ett bord. Hon och morfar köpte bordet och två stolar i en möbelaffär i Mölltorp som fick ackompanjera träsoffan i deras hem, vaktmästarbostaden i Gate. Sedan flyttade mormor och morfar till morfars föräldrars gård i samma socken Södra Fågelås, i Mellomryd 1967. Efter flytten genomgick bordet en förändring. De två stolarna mormor köpt med bordet byttes ut och fyra äldre stolar de haft innan, som tillhört det förra köksbordet, fick nu istället pryda runt bordet. Under denna period fick också bordet ny utsmyckning från att vara helt behandlat trä till att mormor målade bordets ben vita.

Sedan dröjde det till året 1986. Nu bytte möblemanget ägare när min mamma och pappa tog över det. De bosätter sig i stadsdelen Ryd i Skövde. Mamma arbetade på KSS (Kärnsjukhuset i Skövde) som var dess dåvarande namn och pappa gjorde lumpen på P4:a. De slipar ner och målar om bordet och stolarna i vitt. Pappa förevisar tillfället genom att skriva med penseln "Conrad -86" under en av stolarna. Möbeln används en viss tid till efter att de flyttat till byn Gate och ironiskt nog (tycker pappa) 100 meter från mormor och morfars forna hem, vaktmästarbostaden, till lärarbostaden. Möblemanget förpassas tillbaka till mormor och morfar året 1989.

Min moster blir sedan den nya ägaren när hon flyttar hemifrån året 1990. Min moster flyttar först till en lägenhet inne i Hjo men väljer sedan efter ett halvår att flytta ut till Eskelid, tillbaka till Fågelås. Min moster behåller möblemanget vitt och det lämnas ännu en gång tillbaka till mormor och morfar året 1994.

Sedan året 2010 tillhör möblemanget mig och min sambo. Mellan åren -94 och -10 så har mormor målat om bordet och stolarna i en röd nyans av en tillfällighet. De skulle måla om spegeldörrar och blandade "fel" färg. Mormor tyckte det var onödigt och slöseri att inte använda färgen och målade då om möblemanget. Möblemanget användes i vår lägenhet i Masthugget, Göteborg. Sedan flyttade vi därifrån året 2013. Vi flyttade in hos en vän i väntan på nytt boende och möbeln förvarades i några månader hemma hos mina svärföräldrar i Björkhult, Fagersanna i Tibro kommun, Västra Götaland med alla våra andra möbler. Sedan tidigt 2014 hamnade gruppen i vår nya lägenhet i Biskopsgården, Göteborg.

Någon gång under förloppet skall även en stol blivit utbytt eller lagts till eftersom en av stolarna är omaka. Den omaka stolen är oerhört lik de andra men sitsen i fråga är av en annan tjocklek. Något vi kan uttyda är att stolen bytts innan eller vid målningen av den vita färgen. Mormor tror att stolen skulle kunna härstamma från ett annat möblemang som stått i Axela där stolarna var snarlika. Axela är ett närliggande torp som köptes upp och hörde till deras gård i Mellomryd.

Livsfas, minnen & affektionsvärde

Mormor och morfar gifte sig -64 och hade börjat bygga sig sitt första hem tillsammans. När mormor och morfar införskaffade bordet så köptes det in för att ackompanjera ett annat kärt föremål, träsoffan. Bordet och det dåvarande stolarna de köpte till soffan var inte speciellt dyra och någon större tanke med inköpet fanns inte, förutom att det skulle vara snyggt.

Bordet fick flera användningsområden med tiden och flyttades runt i hemmet efter behag. Mormor berättade att hon ofta möblerade om när de flyttade till

gården och möblemanget flyttades från boningshuset till lilla stugan ute på tomten, in och ut. Inne i de olika husen användes det på samma sätt, i köket. Mormor berättar också att när möblemanget befunnit sig i lilla stugan så har troligen sommargäster eller, "grönbetesgäster" som hon säger, använt det under sina vistelser på gården under somrarna.

Efter mammas och pappas användning av möblemanget och när det hade fraktas tillbaka till Mellomryd stod det för det mesta ute i lilla stugan, eftersom mormor och morfar införskaffat ett furubord som fått en stadig plats i köket. Även hos oss andra brukare har bordet används i köken. Det har också använts under samma livsfas för alla ägarna. Möblemanget har använts som det första köksbordet och stolarna vid skapandet av våra första egna hem. Mamma och pappa övergav och återlämnade det till mormor och morfar när möblemanget helt enkelt inte fungerade praktiskt, i det nya köket i Gate och en längtan efter egna möbler fanns. I mosters fall fungerade bordet praktiskt i hennes torp men ett modernt furubord som även hennes vänner hade lockade mera.

Mormor och morfars perioder där de äger och brukar möblemanget är många och långa medan vi andra inte haft möbeln i vår ägo i samma utsträckning. Det bidrar till att vi också har olika affektionsvärden till föremålet. För mormor är möbeln i sig viktig och hon talar varmt om det. Hur den röda färgen är så vacker och hur möbelgruppen varit med under vardagens bestyr i alla tider. Under vår intervju förs samtalet in på mycket annat än bara det runda bordet och stolarna. Bordet relateras till hemmet, andra föremål, morfar och deras liv tillsammans.

S: men har du tyckt, att det vart fint hela tiden?

Mormor: Ja! Jag har alltid gillat det

S: ja, och sen så när du känner för det har du ändrat det lite och så?

Mormor: ja och det var väll mycket också, man får ju inte plats så många runt det bordet, fyra-fem va?

S: ja

Mormor: sen vett du att när vi köpte det där furubordet, då var ju det större och ja då var det lättare så. Det är därför, annars så jag tycker om det runda bordet alltså

S: om ni inte hade behövt vara fler runt bordet så hade ni kanske haft kvar det inne i boningshuset?

Mormor: jag vet inte, jag är ju lite så där att jag vill ändra också, du vet

S: jaa, precis, (Mormor: skrattar). Ja det är ju gött!

Mormor: ja men det blir ju mindre nu än när det var förr, då ändrade jag så mycket så att, det var inte roligt att bära alla möbler upp och ner

S: hahah

Mormor: Yngve var ju ifrån sig, du vet

S: jasså!?

Mormor: ja, han sa att "nu bär jag jävlar-i mig inte upp det en gång till" (S: hahah). Och det var tunga grejer ibland.

Eftersom hon och morfar haft föremålet i sin ägo i omgångar talar mormor ofta om föremålet inom olika livsfaser eller perioder i relation till hennes egna och deras liv tillsammans. Möbelgruppen bildar på så sätt referensramar vid ett samtal om mormors liv och blir då ett sätt att placera minnen i tid och rum (Gunnemark 2004:11). Det märks när vi talar om möbeln hur tid och rum blir ett då, nu, här och där. Möbeln symboliserar speciellt ett tidigare och ungt liv tillsammans med morfar. Möbelgruppen agerar som ett självständigt "skuggliv" som löper parallellt med mormors liv. Där hon med möbeln minns händelser i livet (Löfgren 1990:199). Istället för att använda Löfgrens ord "skuggliv" som kan uppfattas som abstrakt och negativt, kan denna skugga istället benämnas mer konkret som en följeslagare, en följeslagare i och genom livet. Hon får aktivt följa hela bordets fortlevnad i vår familj. Från att hon själv köpte det, använt det och sedan hur det lever vidare genom sina barn och barnbarn. Av den anledningen har mormor skapat minnen och känslor över tid som hon associerar med Möbelgruppen, kanske fler än oss andra. Men med tiden kanske någon annan i familjen kommer att ta över mormors roll och använda möblemanget som en referensram när hon talar om sitt liv, en följeslagare.

Möblemanget användas som referensram när mormor berättar om sitt liv. På bilden pysslar gammelmormor med mamma sittandes på möblemanget ifråga. Fågelås, Mellomryd 1968. Bild 1

Affektionsvärdet hos den andra generationen, mamma, pappa och moster uppfattas inte på samma sätt. Minnen och känslor till möbeln är inte lika etablerade och föremålet agerar inte som en följeslagare utan informanterna associerar istället möbeln med enbart en period av sitt liv och till nutid.

Mamma berättade att när de skaffade möbeln valde de att måla om bordet och stolarna eftersom bordsskivan var sliten. Att det blev just vitt berodde på att köket var grönt och tapetserat med en vit tapet med gröna blommor på. Förutom estetiska skäl målades bordet om för att sätta en personlig prägel på möbeln. Hon berättar också att hon inte kände och inte känner i dag något speciellt för möbelgruppen i sig utan finner värde i att jag och min sambo brukar det nu. Hon finner glädje i att hälsa på oss och se att vi använder det och på så vis minns tillbaka till när hon och pappa använde det.

Mamma: Hade ni inte haft det och jag inte sett det mer så hade jag nog inte tänkt så "å tänk när vi hade det bordet", det hade jag inte gjort

S: nej

Mamma: men jag har suttit och haft det jättemysigt, både på Storebacke hos er och allt det här och då har det fått ett helt annat värde för mig. Jag tror för hela vår familj liksom.

Bordet målades om för både estetiska och personliga själ. Mamma har förevigat ögonblicket när pappa målar om bordet året 1986 i Ryd, Skövde. Bild 2

Moster berättar att för henne var det speciellt att få använda bordet i sin första lägenhet. Hon hade minnen av möblemanget från när hon hälsade på mamma i Ryd, Skövde. Hon har minnen av en känsla som hon upplevt, en känsla av att få vara vuxen och fri. Hur hennes syster flyttat hemifrån, klarade sig själv och bodde i en storstad. För henne var det en upplevelse att få hälsa på sin syster och nu ägde hon själv en egen lägenhet med samma möblemang i sitt kök. Att hennes föräldrar haft det innan spelade mindre roll affektionsmässigt.

Moster: Och sen om det var för, jag vet inte om det var för att det just passade där eller för att Lotta har haft det. För jag kommer inte ihåg att mamma och de haft det liksom. Det är inte min historia liksom. Att "Ååå det var mamma som haft bordet", utan Lotta hade ju bordet när jag hälsade på henne i Ryd till exempel.

Min moster berättar hur det runda bordet och stolarna passade bra i hennes kök i hennes första lägenhet. Hennes kök var långsmalt och framför fönstret där det var lite bredare hade bordet och stolarna stått. Sedan när hon flyttade till Eskelid användes bordet där. Under intervjun nämner moster att hon alltid har gillat möblemanget och att nu när vi pratade om det blev hon intresserad av att använda bordet igen, och undrar varför hon valde bort det i första taget. Hur kunde hon byta bordet och stolarna mot ett numera fult furumöblemang, undrade hon. Precis som med mormor flyter samtalet gärna över till att tala om andra ting och händelser som hon minns. Även som mamma och pappa nämner moster att möblemanget har fått större betydelse för henne efter att jag och min sambo använder det och att minnen väcks till liv när hon hälsar på oss och ser bordet.

"Modernt furubord som idag, är nu mycket fulare än vad det här bordet någonsin är liksom". Här har moster besök av två vänner som använder möbelen under en fika i Eskelid 1993. Bild 3

Inom den tredje generationens användare så har jag och min sambo olika minnen och känslor kopplade till föremålet. Jag lägger stort värde i att möbelen har brukats så länge och används av så många inom familjen. Jag värnar om möblemanget ömt eftersom jag ser värde i att andra inom min familj älskat och brukat det dagligen. Även jag själv berättar att jag inte visste när jag fick överta bordet att flera i familjen ägt det innan mig och att vetskapen ger möbelen mer värde.

S: det som jag tycker är roligt, är att jag inte har tänkt på det heller. När mormor sa "du vill inte ha bordet då" när vi var hemma och skulle flytta då till Göteborg, och jag sa att jooo, det är ju jättefint, det gör jag ju jättegärna, för då hade vi inte nått.

Moster: tänkte du inte på det själv?

S: nä för det är nu efteråt som mamma och ni har börjat prata om det. Och jag insåg att vi nästan alla har haft det då. Och bara oj, och hur jag började lägga värde i det, att jag tyckte att det blev finare för att ni har haft det också. Man blir ju räddare om ´ett.

Min sambo berättar under vårt samtal att för honom som utomstående till familjen så finner han sina egna minnen och våra gemensamma minnen till bordet som det värdefullaste.

För honom är den historiska aspekten av föremålet inte lika viktig i samma utsträckning. Han möttes av ett, för honom, personligt oladdat föremål som han sedan fått ett eget förhållande till. För honom symboliserar möblemanget vår flytt till Göteborg och vårt samboskap. Den ständiga laddningen av föremålet, den laddas ur och den laddas om beroende på ägaren är tydlig mellan oss informanter. Ändå är vi alla vara överens om att det är någonting med det där möblemanget.

Moster: det är någonting

S: det är någonting

Moster: med det bordet

S: ja.

Bordet är en egen person

“Det är som om bordet har ett eget liv!” utbrister min förvånade moster efter vår intervju. Även mormor nämner att det är något speciellt med bordet i alla fall. Hon kan inte förklara det, men något är det. Även pappa uttryckte det på ett undermedvetet sätt, ett sätt för att vilja ”märka”, ”individualisera”, föreviga något och berätta att detta är något speciellt. Året 1986 när han slipade ner bordskivan och målade om möblemanget skrev han sitt namn med en tjock pensel ”Conrad - 86” under en av stolarna. När jag frågade om han kom ihåg varför han gjorde det svarade han att han tyckte det var roligt, eftersom han ändå lagt tid på att slipa och göra bordet fint.

När mamma och pappa målade om bordet skrev pappa med penseln under en av stolarna ”CONRAD. 86 10/09”. Här syns också tydligt ett sätt att se de olika lagerdepåerna av tid på, genom brukarens valda färgsättning av möbelgruppen. Vilket ger möbelen personlighet. Bild 4

Att markera eller göra föremålet mer personligt är en vanlig företeelse. Namna lakan, örngott och handdukar eller rista in andra typer av ägarmärken i redskap och ting av olika slag. Att märka ett föremål är att på något sätt inkludera föremålet i sitt liv och göra föremålet till en del av sin värld (Bringéus 1990:23–

25). Ting kan bli något annat än bara ting. När minnen, känslor och symbolik med olika lagerdepåer av personliga hågkomster laddas inom ett föremål kan föremålet "avtingliggöras" (Löfgren 1990:199). Eller levandegöras (Gunnemark 2004:13). Känslan av att möblemanget har ett eget liv, att det är en egen person, kommer troligtvis ifrån de associationer, de affektiva känslorna och minnen som vi aktanter tillför föremålet. Min sambo belyser detta genom att förklara att möblemanget är utbytbart materiellt och att det ändå kommer vara intakt på ett oförklarligt sätt.

Sambo: nej. Bordet är ju fortfarande bordet. Det sitter ju inte i färgen, du skulle kunna byta ut nästan hela bordet men det hade fortfarande vart detta bordet.

S: du tror det?

Sambo: ja ja!

S: hur kommer det sig?

Sambo: man kanske inte gör det på en gång, byter allt på bordet på en gång, men om du byter ett ben och ett år senare byter nästa ben och nästa år byter du ett till ben och att det fortsätter så, tillslut kanske det är ett helt nytt bord men det kommer ju fortfarande vara det bordet i grunden. Även om det inte finns något kvar av det så är det, det bordet

S: det är så alltså?

Sambo: Hm.

S: du menar det att all autenticitet, äkthet, det äkta sitter inte i, vart sitter det? Inte det materiella då för det kan man byta?

Sambo: nej det är absolut inte det materiell, utan det, jag vet inte hur man ska förklara det då, om det inte är det materiella eller om jag inte kan ta på det. Men det blir väll som att ja men, det här bordet är någonting fast du tar bort ett ben är det fortfarande någonting, och det är detta någonting som är bordet, inte just träet i benet utan det är detta någonting. Samma sak som människor, vi byter väll celler var sjunde vecka men vi är fortfarande, jag, fast all materia i mig byts, så är jag inte en ny person för det

S: du menar att det immateriella, minnen och associationer till bordet som sitter kvar, att det är det som finns kvar

Sambo: ja, alltså bordet slutar inte att existera bara för att i längden skulle ha bytt allting på det. Det är fortfarande bordet.

Detta "någonting" tror jag är de minnen och affektionsmässiga värden som håller föremålet intakt. Det är kanske det som skulle kunna kallas "själ" och gör att bordet ses som en person. Bordet hålls intakt och värdefullt så länge de mänskliga *aktanterna* lägger värde, minns minnena och skapar nya till föremålet. De icke-mänskliga aktanterna ger värde, identitet och minnen tillbaka.

Aktanterna samspelar med varandra och ett *nätverk* uppstår som då skapar en *svart låda*. En svart låda som hålls intakt då mänskliga aktanterna inte ifrågasätter sin användning av de icke- mänskliga aktanten, utan föremålet blir en del av vardagslivet.

Men fast min sambo påpekar detta immateriella "någonting" tycker han att det inte är lämpligt att tala om bordet som en egen person. Vi börjar tala om att vi människor lägger värde och minnen i föremålet och det i sin tur speglas tillbaka till oss. Tinget agerar som ett skal eller en kropp, proppat med associationer. Det uppfattas som en envägskommunikation där det känns som om bordet har en personlighet men i själva verket är det ditt egna tillsatta värde och associationer som du tillfört föremålet som speglas tillbaka till dig.

Sambo: nej, det tycker inte jag. Alltså det är ju vi som bygger upp den här känslan av bordet. Så bordet i sin tur har inget eget, utan vi måste tycka något om bordet för att bordet skall vara någonting. Så därför tycker jag inte att det kan vara en egen människa, för att en egen människa,

S: ja men du får inte ta det så ordagrant

Sambo: nej, nej men det tycker jag inte. För bordet i sig producerar ingenting, utan det är ju vi som producerar någonting. Vi ger bordet någonting men bordet ger ingenting själv, det är bara vi som ger bordet. Så jag tycker inte det.

Nätverket består alltså av ett värdesättandekretslopp och kan uppfattas som en envägskommunikation, som om tinget är en egen person med eget liv och egen vilja. Men i själva verket fungerar kommunikationen som en spegel eller som ett kretslopp, där vi mänskliga aktanter tillför värde i möblemanget som vi sedan får tillbaka av de icke-mänskliga aktanterna. Tinget ger dig något men du har också

givit tinget något. Det blir synligt hur människan inte vid varje enskilt tillfälle har makt över ett föremål, men föremålet har inte makten över människan heller. De påverkar varandra ömsesidigt (Gunnemark 2006:202). Nätverket mellan oss mänskliga och icke-mänskliga aktanter är bräckligt. För oss i familjen är det "självklart" att vi skall ha kvar bordet och bruka det. Vi finner det praktiskt, vackert och det fyller sitt syfte. Det är laddat med minnen som inte får gå förlorade. Så fort vi skulle ifrågasätta, tröttna eller göra oss av med bordet skulle nätverket ändras eller försvinna och den svarta lådan öppnas (Gunnemark 2006:204). I vanliga fall vid ägarbyte av föremål, vid exempelvis försäljning till okändperson, skulle den forna form av nätverket inte återuppstå och då öppnas den svarta lådan och fylls med nytt innehåll från de andra och nya aktanterna. Men i vårt fall, med vår möbel är det inte så enkelt. Nätverket består inte bara av de nuvarande ägarna utan håller ihop med de forna också. De forna ägarna ser och använder möblemanget när de hälsar på mig och min sambo, vi pratar om det när vi träffas, delar minnen och vi tillför det ett värde tillsammans. Så länge vi återupprättar detta nätverk över generationerna, så länge det finns någon som minns historien om föremålet, så länge någon lägger värde i det och kan se föremålet inom en kontext kommer nätverket formas om, men bestå. Ett arv. Det är inte bara föremålet i sig som kan uppfattas som ett arv utan också själva nätverket.

Min sambo sittandes vid möbelgruppen året 2012 i vår dåvarande lägenhet i Masthugget, Göteborg. Bild 5

Möbelgrupp som arv

Varför har det fått vara kvar?

Under de senare åren har jag uppmärksammat hur alla mina informanter ifråga uttryckt sig om att det är synd att de har kastat saker, ting och möbler. Ofta har jag fått höra om hur mängder med möbler hamnade på "huggkubben" och blev till ved för att värma upp hemmet med. Mormor berättade för mig vid vårt samtal om ett tillfälle för länge sedan, där fina och "bamse"-stora möbler slagits sönder. Gården Skrinhult i Södra Fågelås som min morfars farfar ägde på den tiden delades upp och möblerna förvarades sedan på en annan gård, på en vind. Vinden ifråga är den vind som tillhörde mitt barndomshem. Bara en liten bit ifrån Skrinhult. Vinden i mitt barndomshem användes då som förvaring av äldre och robusta möbler, spinnrockar och skåp, berättade mormor. Vid vindsrensningen sedan forslades möbler ut med skottkärror och de möbler som någon ville ha det sparades. Varav hon pekar ut flera möbler i sitt hem som hon nu i sin tur har efter den rensningen. Resten som ingen ville ha slogs sönder, berättar hon. Det märks när vi talar om det att hon tyckte att det var olustigt och kanske också lite obehagligt att de bara slog sönder dessa stora och gamla möbler utan någon eftertanke.

Mormor: ha, och sen i alla fall så var det så, och då högg de upp på huggkubben där ute, det var spinnrockar och alla möjliga fina gamla skåp och stod å slog sönder bara, det var väll inget värde, tyckte de väll då du vet. Nu är det ju inte heller något sådär, det går i perioder.

Jag fortsätter och fråga henne om bordet och stolarna, om hur hon känner för det. Om hon känner att det blir ett mervärde i möbeln för att vi använt det så länge. Hon konstaterar fort att möbelgruppen troligtvis inte skulle kunna gå samma öde till mötes som de föremålen gjorde under vindsrensningen.

S: men tycker du det blivit mervärde i bordet, alltså ju längre vi håller på att använda det?

Mormor: det känns ju, det känns speciellt. Det gör det ju!

S: det gör det ja?

Mormor: det gör det ju!

Mormor: så det känns så konstigt nu om vi bara skulle "pang" slå till det nu och så.

Det tror jag inte man skulle göra ändå

S: nä

Mormor: så ni får behålla det nu i all evighet, haha.

Något som alla mina informanter nämner när jag frågar dem om varför möbelgruppen fått vara kvar och inte slängts är att möbelgruppen är praktisk. Det är lagom stort, enkelt att flytta och det är behändigt att förvara eftersom det går att montera ner enkelt. Benen är fästa i skivan med vingmuttrar som är enkla att skruva av. Den andra generationen, mamma, pappa och moster säger alla tre att möblemanget var för dem en praktisk och ekonomisk lösning när de flyttade hemifrån till sina första egna hem. Möblemanget ansågs inte speciellt utan var något som ändå stod hemma på gården och kunde användas. Mamma och pappa var tacksamma för att det kunde användas bordet och slapp lägga pengar på något större möbelinköp. Min moster köpte också möbler på auktion för att spara på slantarna.

Mamma: mm. Jag tror nog att man var mest tacksam för att det inte kostade något, man tjänade inte så mycket precis, så då var man ju nästan bara glad att man fick något att ha där så man kunde sitta.

Moster: för jag hade liksom, det var det att jag hade inga möbler. Jag köpte liksom säng på auktion och soffa på auktion. Alltså jag köpte mycket på auktion men, av någon anledning, vet jag inte varför, ja men jag har det här bordet stående liksom. Man plockade väll ihop det som var.

För mig och min sambo i tredje generationen var möbeln också en praktisk lösning när vi blev erbjudna att använda det. För oss var inte den ekonomiska lösningen i samma fokus som för de andra. Vi behövde ett bord och vi båda tycker att det är roligare att få ärva föremål än att enbart köpa nytt. Samtliga informanter är eniga om att något som är dugligt och intakt ska användas. Du bör inte slänga sådant som är helt och rent.

Möjligtvis ställa undan prylen eller möbeln. Kanske sälja den, men inte kasta. Alla informanter tittar förvirrat på mig när jag frågar om varför vi inte bara kastat det, eftersom möbeln inte har något större ekonomiskt värde. Mamma menar att hon är uppväxt så, att mormor och morfar sparade mycket och att man bör vara rädd om det man har.

Informanterna tar också upp ur ett estetiskt perspektiv varför möbelgruppen fått vara kvar i vår ägo. Alla nämner att möblemanget är fint, enkelt och lätt att gilla. Det finns inte massa "krucifix" på som mormor sa. Det vill säga att det inte är en massa onödiga detaljer på möblemanget, som kan bli estetiskt irriterande, att det kan gillas länge. Tidlöst är ett ord alla har nämnt för att förklara möblemanget. Andra ord och uttryck som också valts för att förklarar bordet och stolarna av de olika informanterna är: klassiskt, neutralt, snyggt, "helt okej", "smälter in" och "svårt att störa sig på". Ordet tidlöst kapslar in de andra förklarande orden och meningarna ganska bra. Men finns det något som är tidlöst? Något som inte är format av sin tid och fungerar även praktiskt och estetiskt i andra eller alla tider. Jag tror att ur ett nutidsperspektiv kan det uppfattas som att något är tidlöst, det är tidlöst för att vår tid nu identifierar det som tidlöst. Uppfattningen om vad som är tidlöst eller inte uppfattas och formas i nuet. Min moster under vår intervju närmar sig min tanke kring ämnet:

Moster: njaa, både och. Jag tror ändå att det är så himla enkelt och tidlöst liksom. Så jag kan aldrig säga att det ha aldrig varit ute liksom. Det har aldrig varit inne heller. Hahaha

S: hahaha

Moster: det har varit inne med runda bord och sådana stålstolar och sådär du vet. Myran-stolar typ och så där. Och det har varit inne med sådana pinnstolar också, så har det kommit och gått lite, men det har ju aldrig varit riktigt ute kan jag inte påstå. Man kan aldrig säga att man ställer in det bordet bara så där och "vad har du för tråkigt gammalt bord?" Utan, det är ju jättehärligt!

Moster menar att vår möbelgrupp är tidlös och den har varken varit "inne" eller "ute" men samtidigt säger hon också att trender kommer och går.

Det hon inte tänker på är att hon själv valde bort möbeln en gång, då hon ansåg att det var "ute". Istället införskaffade hon en furugrupp som då var trendigt. Även mormor, morfar, mamma och pappa införskaffade till sina hushåll var sina köksgrupper av furu. Möbelgruppen blev alla tre gånger utbytt mot en furugrupp! Vilket min moster, som jag nämnt ovan, förundrade sig över under vår intervju. Varför bytte hon det fina runda möbelgruppen året 1994 mot en furugrupp som numera betraktas som ful? Troligen för att inget egentligen är riktigt tidlöst utan trender kommer och går.

Både pappa, moster och mormor nämner ännu fler anledningar till att möbeln har fått bli kvar. Ett av dem är att på gården hos mormor och morfar har det alltid funnits plats. Möblemanget har alltid kunnat stå i lilla stugan och där har det alltid hamnat när det inte brukats för tillfället. Lilla stugan användes vid få tillfällen och en hel del olika möbler hamnade där som inte passade att ha i boningshuset. Varför möblemanget placeras runt i hemmet och in och ut i förvaringsutrymmen förklarar Kerstin Gunnemark i *Minnenas Galleri*, där berättar hon att ny införskaffade ting placeras ofta på framträdande platser i hemmet och tingen visas upp och känns nya och fräscha. Men efter en tid börjar tingen istället kännas tråkiga, de är inte lika fina i exempelvis vardagsrummet längre och passar inte med de resterande möblerna. Men det känns för tidigt och osäkert för att göra sig av med föremålet och den placeras i olika typer av förvaringsutrymmen som garage, garderober eller vind (Gunnemark 2004:11). Möbelgruppen användes av mormor och morfar i köket, periodvis ihop med den träsoffan som mormor tyckte så mycket om men fick sedan en plats ute i lilla stugan när den tappat sin fräschör, lilla stugan blev dess förvaringsutrymme. Sedan har Möbelgruppen ändå plockats fram ur sitt ide för att brukas om och om igen. Att det har återvänt varje gång till sitt förvaringsutrymme, plockats fram och inte glömts bort utan blivit omhändertaget och ommålat ännu en gång tror mormor beror på att hon tycker så mycket om gruppen. Hennes höga affektionsmässiga värde har varit en nyckel till möblemangets bevarande och har flera gånger bidragit till dess överlevnad (Gunnemark 2004:12).

Som jag nämnde förut kan begreppet tidlöst och möblemangets ansedda tidlöshet ifrågasättas. Möblemanget har blivit utbytt mot furumöblemang och hamnat i lilla stugan vid ett flertal tillfällen då informanterna velat använda andra möbler. Orvar Löfgren har begrepp som förklarar hur möbelgruppen har genomgått en process där möbeln ses från början som modern till att den istället känns tråkig eller omodern. Till att sedan bli modern igen och kanske uppfattas som nostalgisk (Löfgren 1990:203). Tings *fysiska* och *kulturella förslitning* är sällan synkroniserad (Löfgren 1990:203). Möbeln nöts och slits, den målas om och lagas, den har hållit en längre tid. Men den har varit både modern, mindre modern och kanske blivit modern igen under snart 50 års tid. För den första generationen köptes bordet för att det var fint och var också troligen modernt. Den andra generationen tog möblemanget hemifrån för att det var praktiskt och ekonomiskt. Mamma, pappa och moster tyckte inte vid bruket av möbeln att det var speciellt tilltalande estetiskt, utan enkelt och neutralt. De var också benägna till att få möblemanget utbytt mot modernare möbler. Men när vi pratar om möblemanget i nutid tycker de att möbeln är snyggt och tilltalande. Medan den tredje generationen tog emot och brukar bordet och stolarna för att det är praktiskt och snyggt, igen. Ännu en anledning till möblemangets bevarande är troligen att när den kulturella förslitningen inte varit till möbelns fördel har det alltid funnit ett ställe där bordet enkelt kunnat förvaras.

Lånegods

Något jag märker under fältstudiens gång och under min analys är att den andra generationens informanter såg möblemanget som ett lån. De lånade möbeln av mormor och morfar för att kunna ha något att sitta och äta vid i sina nya hem. Enligt min moster var det ett lån på obestämd tid. Skulle hon behövt låna bordet och stolarna tills i dag hade det inte varit några problem. Mamma nämner att som storasyster var det viktigt för henne att lämna tillbaka möbelgruppen igen till mormor och morfar ifall något av de andra syskonen behövde använda det. När mormor vid vår intervju talar om de tillfällen då möbeln återvände till Mellomryd och deras gård, använder hon ordet hem, att bordet kom "hem" igen. Även moster nämner att det känns fel och behålla det för sig själv om någon

annan har behov av det. Hon berättar också att det känns fel att säga att "de där är mitt bord", det är allas bord eller i så fall mormors.

Moster: jag kan nästan känna så här att, skulle jag behållit det för mig själv jämt sen. Det känns inte, det är inte mitt bord. Det var mormors bord från början, så lånade vi det allihop så, det känns inte som att du skulle kunna säga att "det är mitt bord", nu är det bara mitt bord. För då blir det nästan som att, fast det bordet är inte någons bord liksom, om det är någons bord så är det mormors bord. Eller mormor säger jag hela tiden för att det är din mormor, men mammas då. Alltså förstår du!?

Mamma: jag tror det var en sådan sak man fick ta, om man behövde det, kan man använda det, när man inte behöver det så kan man bara lämna tillbaka det. Så kändes det. Som ett lånegods.

När vi började använda bordet uppfattade varken jag eller min sambo att vi lånade det. Fast ändå hade jag inte heller några tankar om att bordet bara var mitt och att jag var dess rätta ägare. Men troligen kommer jag också att uppfatta bordet som ett lån om jag i framtiden kommer att lämna tillbaka det. Det blir tydligt att mina informanter inte ser möblemanget som ett arv eller arvegods. De har sett den som ett bruksföremål och lånemöbel, som vilken möbel som helst.

S: det känns lite mer, du laddar ändå värde i det, att du har haft det och att mamma och pappa har haft det och så kanske det känns kul att jag har det också då liksom

Moster: jo det är det ju. För egentligen har jag inte tänkt på det så förut. När man vart nere hos er i Göteborg och sett bordet så gud vad fint bordet är i alla fall. Det är ju det bordet liksom. Men det kanske hade blivit samma om det var en soffa som fart om kring, kan det väll mycket väl, men det hade aldrig vart någon sådan möbel mer som man har fått de känslorna för liksom.

Eftersom mina informanter inte såg möblemanget som ett arv eller ett arvegods frågade jag min sambo vid vår intervju vad han ansåg vara ett arvegods.

Sambo: ja, för ett arvegods verkligen ska vara ett arvegods för mig så är det någonting som man verkligen vill ska gå vidare för att man håller det kärt. Det är väll också det som blir med arvegods, för det kan vara föremål som egentligen inte har ett värde, det har bara ett värde för att det vet att det är arvegods och då vill man ju ge det värde i sin tur, "ja, men det är ju arvegods" det har mina föräldrar haft och då ger man det ett värde till för att, då får det ett värde och då vill man att det ska gå vidare. Så det är väll det som är ett arvegods. Så arvegods kan ju dö av väldigt snabbt, så fort det är någon som inte ser något värde i det.

Min sambo associerar arvegods med tid och att det måste finnas en kontext till föremålet för att det skall uppskattas och fortsätta att gå i arv. Han menar att det finns ännu en dimension av arv där det blir ett värde i sig att kunna fortsätta få föremålet att gå i arv. Gärna under en så lång tid som möjligt. Att det alltid gått i arv, nätverket blir ett arv i sig. Vilket jag nämnde tidigare, i kapitlet "Bordet är en egen person".

Min sambo menar också att ett arvegods kan försvinna, kastas bort eller "dö" relativt snabbt om ingen ser något värd i det. Om till exempel den nya ägaren av ett arvegods inte har någon kontext till föremålet, berättelser eller skriftliga anteckningar så försvinner länken till det förflutna (Gunnemark 2004:20). Förutom tid finns det en tydlig koppling mellan arvegods och avlidna människor. I *Minnenas Galleri* så relateras texten under rubriken "Arvegods" till en avlidna persons ting (Gunnemark 2004:20–21). Även i *Liv genom tingen* förklaras hur ett ting kan få ett upphöjt värde när det associeras med en bortgångna person, att ting kan få rollen som tröstare vid tungt sorgearbete (Wettstein 2009:66). Och på så vis kan gränsen mellan person och ting bli suddig eller rentav suddas ut (Bringéus 1990:24).

Vid val av arvegods i ett dödsbo finns det tendenser till att inte uppfatta ett möjligt värde i vardagsföremål. Eller så kanske vardagsföremål förknippas med den förra ägaren för mycket och blir svårhanterligt för den som skall ärva eller slänga föremål från en bortgångna person (Bringéus 1990:24). Kvar som minne av den avlidna blir istället ting med ett mer distanserat förhållande till sin forna ägare, kanske en tavla, porslin eller något ting med ett ekonomiskt värde.

Fast vardagsföremålet möjligen kunde sagt mer om den bortgångne personens liv ifråga (Gunnemark 2004:20). Arvegods är svårt och hantera och ska gärna kopplas med en person för att få agera som arvegods, egna minnen eller minnen tillhörande en levande närstående person får inte samma genomslag.

Dessa möjliga aspekter kan vara anledningen till att bordet inte anses vara ett arvegods. Det har inte gått i arv så länge, det vill säga att det förväntade nätverket av att det skall gå i arv inte finns. I den första generationen av brukare är inte alla avlidna och möbeln är ett vardagsföremål utan något större ekonomiskt värde. Men genom att uppmana och tala med mina informanter om möblemanget har jag också fått dem att se föremålets möjliga värde redan nu, det vill säga mitt sätt att se värde i ett föremål. Mina informanter har inte upplevt möbeln som speciell innan jag påpekade detta. Men när vi väl började samtala så var berättelserna, känslorna och minnena runt och om bordet många och inte långt borta.

Moster: Men det känns lite märkligt för att, nej! Det är baske mig så att, det känns som nästan som ett helgerån och slänga det, eller bara ställa undan det om det är någon som behöver det. Det är THE bord liksom.

Slutdiskussion

Min studie har givit mig en helt ny förståelse för hur en relation kan se ut mellan människa och föremål. Hur ett nätverk mellan få eller flera aktanter kan se ut, formas och ändras. Jag har också fått mer information kring min släkt och min egna familjs individuella förhållanden till föremål. Jag trodde mig veta innan min materialinsamling vad som skulle nämnas och inte nämnas om möblemanget, jag trodde mig veta vad som skulle bli spännande att analysera i mitt material. Men så var det inte! Istället nämnde mina informanter helt andra begrepp och intressanta vinklar som jag valde att fördjupa mig i, vilket gav mig ett nytt sätt att se mitt vardagsmöblemang i vårt kök på.

Möbelgruppen har gått från att vara ett ganska oviktigt vardagsföremål. Det fick först ackompanjera ett kärt föremål, träsoffan från Telnå, för att sedan bli ett eget kärt och viktigt föremål i sig självt. Det blir påtagligt hur möbelgruppen har fått förändrat värde i tid och rum och använts på olika sätt. Det affektionsmässiga värdet har varit väldigt olika för alla. För mormor har det under lång tid varit ett möblemang hon tyckt om och lagt värde och minnen i. Möbelen kan förklaras och ses som ett parallellt och självständigt "skuggliv" (Löfgren 1990:199) som följer mormor genom livet eller som jag väljer att se det, som en följeslagare genom livet. Hon kan förklara sitt liv i olika perioder relaterat efter hur möbelen har brukats och efter minnen och berättelser. Genom användningen av ANT:s begreppsapparat har jag fått förståelse för människors behov av att identifiera sig med ting och länka dem till den egna historieskrivningen (Gunnemark 2006:210).

Den andra generationens användare har haft möbelen i kortare perioder i sina liv och affektionsvärdena speglas också efter det. Men vem säger att detta inte kommer att ändras, kanske någon annan av oss i framtiden kommer kunna se föremålet som en följeslagare i våra liv. Det blir tydligt i analysen hur mormor associerar möblemanget mer med dåtid och den andra generationen med nutid. För tredje generationen är affektionsvärdet högt på grund av mitt sätt att se möbelen som arvegods och min syn på materiella ting som värdefullt. Sambon har inte samma familjemässigt bundna värde men han tillför ett personligt värde till

föremålet som kommer växa sig starkare med åren. Han påpekar själv hur möbelgruppen lär bli svårare med tiden att göra sig av med och att de minnen vi skapar med möbeln bara blir fler och fler. Något som jag såg tydligt i analysen var att den andra generationen har utvecklat mer affektion till möbelgruppen nu under senare tid, både för att jag och min sambo använder det, för att jag uppmärksammar att möbelgruppen är snart 50 år gammalt och att det är något som många har brukat inom familjen. Min moster till och med började ifrågasätta under vår intervju varför hon gjorde sig av med bordet och stolarna och köpte ett annat. Samt bytte mormor ut sitt rektangulära köksbord några få dagar efter vår intervju, mot ett ovalt bord som fanns i garaget för att hon blivit så nostalgisk och ville ha ett runt bord i köket igen.

Jag uppmärksammade i min analys hur möbeln ses som en person och "levandegöras" (Gunnemark 2004:13). Hur möbeln kan uppfattas som en person med egen vilja, som en envägskommunikation men att det istället är ett kretslopp och ett *nätverk* mellan olika *aktanter*. Under analysens gång blir det påtagligt hur ting och individ sannerligen samspelar med varandra och att mänskliga och icke-mänskliga aktanter inte är över- eller underordnade varandra (Gunnemark 2006:202). Utan aktanterna skulle inte nätverket finnas, och i sin tur den *svarta lådan* existera. Jag funderar och problematiserar begreppet tidlöst eftersom alla mina informanter associerar möbeln med det ordet. Jag diskuterar begreppet i relation till mitt studieobjekt och efter vad mina informanter har sagt vid våra intervjuer. Det visar sig att begreppets innebörd kanske inte är hållbart ifråga. Begreppet känns inte fullt applicerbart men jag tror också som informanterna att möblemangets estetiska enkelhet har bidragit till att den *kulturella förslitningen* varit måttligt mild och mindre drastisk under dessa 50 år och kan då upplevas som tidlös. I ett nutidsperspektiv uppfattas troligen möbeln av oss informanter som nostalgisk och den har genomgått en omladdning av vad som kallas *anakronism* – känslan av att tinget har kommit i otakt med tiden och hade kunnat upplevas som gammalt och fult men i detta fall blivit något positivt, nostalgiskt (Löfgren 1990:203).

Möbelgruppen har fått vara kvar i vår familjs ägor, kanske först och främst inte för den estetiska aspekten, utan för att det alltid har funnits plats att bevara det

på. I lilla stugan, där möbelen fått vila när det inte behövts och när den kulturella förslitningen inte varit till dess fördel. Mormors höga affektionsvärde och ständiga kärlek till möbelgruppen har sett till att det plockats fram igen och omhändertagits. Utan lilla stugan och mormors insats hade kanske inte jag och min sambo kunnat använda det i dag. Efter analysen förstår jag att mormor, jag och min sambo är de starkaste mänskliga aktanterna som driver på för en fortsatt existerande svart låda.

Till sist inser jag att mina informanter inte ser bordet som ett arv eller ett arvegods utan som ett lånebord. Möbelen passar inte in i den mall jag utformat för vad ett möjligt arvegods kan vara. Det skall ha tillhört någon avliden, vara gammalt och inte ett vardagsföremål. Av min analys ser jag också att det bör finnas en kontext till föremålet, men också en annan dimension av kontext mellan föremålet och brukaren. Arvegodsset måste få ännu en dimension som arv, att det uppstår ett nätverk där det förväntas att det ska gå i arv. Att något går i arv för att det alltid gått i arv. För att vårt möblemang ska bli ett arvegods måste första generationen av brukare avlida och att kontexten ändrar form över tid, och att det på så vis börjar gå i arv för att det alltid har gjort det, frågan är, vill vi det? Arvegods kanske inte är ett sådant positivt ord som jag förut tänkt att det varit. Jag föredrar numera begreppet lånegods där det fortfarande finns en konkret kontext till föremålet och jag kan se och relatera hur föremålet har används av min familj. Den svarta lådan intakt, nätverket i ständig omformning inom familjen och mänskliga samt icke-mänskliga aktanter att förstå och tala med. Kanske måste jag lämna tillbaka möbelgruppen till mormor när jag och min sambo inte vill använda det längre för att den ska behålla sin association som ett lånegods. Och kommer möblemanget någonsin ses som ett arvegods? Troligen har jag totalt förändrat familjens syn på möblemanget nu när jag uppmärksammar dess historia och nätverk i vår familj. Kanske har jag skapat ett framtida arvegods med min uppsats. Jag har kanske förhöjt dess värde och ändrat föremålets framtid för alltid.

Källor

Otryckta källor

Genomförda intervjuer:

Intervjumaterialet bestående av anteckningar, ljudinspelningar och transkriberingar finns i författarens ägo.

Vivianne Davidsson, kvinna född 1945.

17/11 2014. Intervjulängd: 43.04,5

Agneta Westberg, kvinna född 1970

19/11 2014. Intervjulängd: 26.43,8

Ann-Charlott Bjärenberg, kvinna född 1967

Conrad Bjärenberg, man född 1967

20/11 2014. Intervjulängd: 29.11,4

Anders Olsson, man född 1987

24/11 2014. Intervjulängd: 33.47,1

Foton

Bild 1, 2 och 3 finns i informanternas ägo. Medan bild 4 och 5 finns i författarens ägo.

Tryckta källor

Bringéus, Nils-Arvid 1990: Människan och föremålen. I: Arvidsson, A. (red.). *Människor & Föremål. Etnologer om materiell kultur*. Carlsson Bokförlag, Stockholm.

Bringéus, Nils-Arvid 1990: *Människan som kulturvarelse, en introduktion till etnologin*. Carlsson Bokförlag, Stockholm.

Ehn, Billy & Klein, Barbro 1994: *Från erfarenhet till text: Om kulturvetenskaplig reflexivitet*. Carlsson Bokförlag, Stockholm.

Fredriksson, Cecilia 1996: Loppmarknader och ruiner. Om loppmarknadens estetik. I: Nordström, I. (red.). *Tycke och smak – sju etnologer om estetik*. Carlsson Bokförlag, Stockholm.

Frihammar, Mattias 2010: *Ur svenska hjärtans djup, reproduktion av samtida monarki*. Carlsson Bokförlag, Stockholm.

Fägerborg, Eva 2011: Intervjuer. I: Kaijser, L & Öhlander, M. (red.). *Etnologiskt fältarbete*. Studentlitteratur AB, Lund.

Gradén, Lizette & Kaijser, Lars 2011: Fotografi och film. I: Kaijser, L & Öhlander, M. (red.). *Etnologiskt fältarbete*. Studentlitteratur AB, Lund.

Gunnemark, Kerstin 2004: *Minnenas Galleri, om minnesskåp och kulturarv*. Carlsson Bokförlag, Stockholm.

Gunnemark, Kerstin 2006: *Ung på 50-talet, om förälskelser, mode och boende i en brytningstid*. Bilda Förlag, Stockholm.

Gunnemark, Kerstin 1998: *Hembygd i storstad. Om vardagslivets praktik och den lokala identitetens premisser*. Etnologiska föreningen i Västsverige, Göteborg.

Knuts, Eva 2006: *Något gammalt, något nytt – skapandet av bröllopsföreställningar*. Mara Förlag, Göteborg.

Löfgren, Orvar 1990: Tingen och tidsandan. I: Arvidsson, A. (red.). *Människor & Föremål. Etnologer om materiell kultur*. Carlsson Bokförlag, Stockholm.

Pripp, Oscar 2011: Reflektion och etik. I: Kaijser, L & Öhlander, M. (red.). *Etnologiskt fältarbete*. Studentlitteratur AB, Lund.

Ronström, Owe 1992: *Att gestalta ett ursprung. En musiketnologisk undersökning av dansande och musicerande bland jugoslaver i Stockholm 1992*. Institutet för folklivsforskning, Stockholm universitet (Diss). Stockholm.

Saltzman, Katarina 2008: Nätverksetnologi – en inledning. I: Knuts, E & Saltzman, K. (red.). *Nätverksetnologi*. Meddelande från Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet Nr 21, Göteborg.

Silvén, Eva 2011: Det materiella. I: Kaijser, L & Öhlander, M. (red.). *Etnologiskt fältarbete*. Studentlitteratur AB, Lund.

Wettstein, Margrit 2009: *Liv genom tingen. Människor, föremål och extrema situationer*. Bokförlag Symposion, Eslöv.

Öhlander, Magnus 2011: Utgångspunkter. I: Kaijser, L & Öhlander, M. (red.). *Etnologiskt fältarbete*. Studentlitteratur, Lund.